

Högstensskolan
Elektrogatan 1
251 89 Helsingborg

2010-05-20
1 (21)
Dnr: 40-2009:1774

Kvalitetsgranskning av Högstensskolan i Helsingborgs kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en granskning av undervisningen i Högstensskolan. Syftet har varit att bedöma kvaliteten i undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen gällande läsprocessen. Granskningen har omfattat skolornas årskurser 4-6. Skolinspektionen har granskat om:

- skolan använder läsprocessen aktivt i undervisningen i svenskämnet och i de naturorienterande ämnena
- skolan genomför undervisning i svenska och i de naturorienterande ämnena i sådana kommunikativa sammanhang som främjar elevernas kontinuerliga läsutveckling

I begreppet läsprocessen i undervisningen ingår i denna granskning att eleverna får möjlighet att läsa, tala, lyssna och skriva med syfte att utvecklas så långt som möjligt i sin läsutveckling. De kommunikativa sammanhangen handlar om att samtliga elever ges möjlighet att uttrycka sina reflektioner och erfarenheter av lästa texter i ett socialt sammanhang.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar undervisningen så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete
- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna
- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen
- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna
- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen
- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Skolinspektionen följer upp de bedömningar som granskningen resulterat i. Senast inom tre månader från dagen för beslutet, dvs. den 20 augusti 2010, ska Högstensskolan lämna en redovisning till Skolinspektionen i Lund. Redovisningen ska beskriva de åtgärder skolan har vidtagit och en plan för det fortsatta arbetet.

Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten. Övriga skolrelaterade regelbrister som eventuellt framkommit vid granskningen har rapporterats muntligt till rektorn. Skolinspektionen kommer också att följa upp dessa regelbrister vid nästa tillsyn.

Skolinspektionens granskning av Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen, årskurs 4 - 6 i Högstensskolan i Helsingborgs kommun

Bakgrund

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen avseende läsprocessen för årskurserna 4-6. Granskningen har berört 31 skolor i 24 kommuner under perioden oktober till december 2009. Av de 31 skolorna är 27 kommunala och 4 fristående skolor. Högstensskolan i Helsingborgs kommun ingår i denna granskning. Skolinspektionens övergripande iakttagelser och slutsatser från granskningens samtliga berörda skolor redovisas i Skolinspektionens rapport "Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen, årskurs 4-6".

Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

Kvalitetsgranskningens syfte

Den här granskningen syftar till att undersöka om skolan främjar alla elevers läsutveckling genom att skolan använder läsprocessen aktivt i undervisningen. Granskningen ska också undersöka om eleverna får möjlighet att utvecklas i ett kommunikativt sammanhang – dvs. att eleverna får ge uttryck för sina reflektioner och erfarenheter av texter i ett socialt sammanhang. Brister i de berörda skolorna ska uppmärksammas så att skolorna kan förbättra undervisningen när det gäller läsprocessen, med högre måluppfyllelse som följd.

Bakgrunden till denna granskning är att forskning och andra utvärderingar har pekat på försämringar över tid gällande läsprocessens del i undervisningen. De försämringar som framkommit handlar bland annat om hur undervisningen utformats. Dessutom har förutsättningarna för en undervisning av god kvalitet ifrågasatts. Slutligen har elevers resultat i relation till deras läsning blivit sämre.¹

Granskningens bedömningsområden presenteras nedan. Därefter redogörs för de bedömningar och iakttagelser som Skolinspektionen gjort av Högastensskolan. Inledningsvis bedöms undervisningen i svenskämnet och därefter följer en bedömning av skolans undervisning i de naturorienterande ämnena. Samtliga områden och kriterier bedöms. I de fall där Skolinspektionen anser att åtgärder behöver vidtas från skolans sida framkommer detta i strecksatser under bedömningstexten. Skolinspektionens bedömningar grundar sig i författningsstöd såväl som forskningsstöd. Tillsammans utgör de underlag för hur skolan bör arbeta med läsprocessen i undervisningen. Det författnings- och forskningsstöd som granskningen vilar på återfinns som bilaga till detta beslut.

De bedömningar som Skolinspektionen har gjort utgår från analyser av olika dokument från skolan. Vidare har en enkät till de lärare som undervisar i svenska och naturorienterande ämnen i årskurs 4-6 använts. Två inspektörer har besökt skolan i fyra dagar och intervjuat rektorn/rektorer, lärare och elever. Dessutom har inspektörerna genomfört klassrumsobservationer. Besöket på Högastensskolan gjordes den 17-20 november 2009.

Bedömningskriterier

Skolinspektionen bedömer undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen utifrån följande bedömningsområden och kriterier:

1. *Organisation av undervisningen:*
 - skolan organiserar undervisningen så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete

¹ För ytterligare bakgrund med tillhörande referenser, se Skolinspektionens övergripande rapport "Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen, årskurs 4-6".

- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna
2. *Bearbetning av och kommunikation kring texten:*
- eleverna möter olika slags texter
 - texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
 - lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten
 - eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen
 - varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms
3. *Miljö och förutsättningar för undervisningen:*
- skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen
 - skolans resultat i ämnet svenska och naturorienterande ämnen följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen
 - lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Högstensskolan

Högstensskolan är en skola som omfattar Förskoleklass (F) och årskurserna 1–9 skola. Den är belägen i Helsingborgs kommun och har cirka 420 elever. I årskurserna 4-6 har skolan innevarande år en klass i vardera årskursen. Den personal som har sin huvudsakliga tjänstgöring i dessa årskurser bildar ett gemensamt arbetslag. Skolan har profilerna musik, hantverk, idrott och media vilka i hög grad färgar skolans arbete. Skolan leds av två rektorer, där en har ansvaret för Förskoleklass och årskurserna 1–6 och den andra för årskurserna 7–9. Rektorn för F–6 har tillträtt höstterminen 2009. I årskurserna 4 och 6 har eleverna olika lärare i svenska och naturorienterande ämnen medan eleverna i årskurs 5 har samma lärare i dessa ämnen.

Läsprocessen i svenska

Organisation av undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen ser exempel på att kommunikation och samarbete sker i samband med textläsning men bedömer ändå att skolan behöver låta eleverna i större grad arbe-

ta tillsammans i par och grupp för att därmed ge eleverna större möjlighet till kommunikation och samarbete.

Högastensskolan anpassar undervisningen till elevernas intressen och behov genom variation i undervisningsformer samt genom bänkboken. Elevinflytandet över planeringen är i någon klass välutvecklat men skolan behöver se till att alla elever i samtliga klasser får ett reellt inflytande på planeringen och genomförande av undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar undervisningen så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete
- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna

Skolinspektionens iakttagelser

Enligt elev- och lärarintervjuer är det vanligast med enskilt arbete under svensklektionerna, men helklassundervisning och par/grupparbete förekommer också. Under de observerade lektionerna dominerar enskilt arbete men helklassundervisning upptar också en betydande del av lektionerna. Skolinspektionen ser inga exempel på par- eller grupparbete.

Vad gäller elevinflytande på planeringen av undervisningen ger de olika intervjuade elevgrupperna mycket varierande bilder. I två av grupperna upplever eleverna att de har mycket litet inflytande på undervisningen medan den tredje upplever stor möjlighet att påverka undervisningens form och innehåll. Lärarna menar att det finns en medveten progression i elevinflytande under de tre årskurserna. De lektioner som Skolinspektionen besöker är i hög grad lärarstyrda.

Bearbetning av och kommunikation kring texten

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att elever bör ges möjlighet att möta olika texter utifrån sin utvecklingsnivå samt att diskutera deras för- och nackdelar utifrån exempelvis olika texttypers kännetecken i form och språk.

På skolan som helhet finns ett brett spektrum av metoder för textbearbetning. Granskningen visar att skolan mera behöver fokusera på elevernas förståelse före läsningen. Vidare behöver arbetet med bearbetning av text även beröra texters stil och mottagare.

På Högastensskolan finns goda ansatser till att skapa kommunikativa samband med läsning, men både intervjuer och klassrumsobservationer visar att en stor del av elevernas textbearbetning sker enskilt och därmed ges eleverna alltför liten möjlighet att koppla innehållet i texterna till de egna kunskaperna och erfarenheterna.

Skolinspektionen ser att det på skolan finns goda exempel på hur läsutvecklingsprocessen planeras och genomförs. Denna kunskap behöver komma hela arbetslaget och de enskilda lärarna tillgodo. Rektorn och lärarna har en god bild av elevernas läsutveckling och uppfyller kraven för bedömning och resultat.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen

Skolinspektionens iakttagelser

Vid sidan av bänkboken läser, enligt lärarna, eleverna olika skönlitterära texter och faktatexter, båda i läroböcker och på stencil. En lärare berättar om ett samarbete med Helsingborgs Dagblad och Tidningen i skolan där stort fokus läggs på att läsa och analysera tidningstexter av olika slag. Enligt två av elevintervjuerna är det främst olika läroböcker som används. Den tredje intervjugruppen upplever en större variation i textvalet. Bland de sistnämnda eleverna används också elevtexter i högre utsträckning.

I lärar- och elevintervjuer framgår det att tyst enskild läsning dominerar. Högläsning av läraren förekommer också i varierande utsträckning i samtliga klasser. Under högläsningen kan läraren ibland stanna upp och ställa frågor. Enligt en av de intervjuade elevgrupperna är det vanligt att eleverna ritar medan läraren läser. Under samtliga klassrumsbesök läser läraren högt för klassen. I två av klasserna läser eleverna också enskilt.

Enligt lärarintervjuerna anpassas läsningen till elevens individuella intressen och behov främst genom bänkboken. Dessa böcker väljs enligt lärarna av eleven själv men läraren kan gå in och stödja eleven i valet. I övrigt läser eleverna oftast samma texter. Flera lärare menar att det är svårt att hitta gemensamma texter som utmanar alla elever. Elevintervjuerna bekräftar bilden att deras individuella behov och intressen främst tillfredsställs genom bänkboken. I två av de intervjuade elevgrupperna upplever flera elever att vissa av de gemensamma texterna är för lätta medan eleverna i den tredje gruppen tycker att läraren genomgående väljer lagom svåra texter. Under ett av klassrumsbesöken arbetar eleverna i egen takt i läsförståelseboken. Här sker en viss individ-

anpassning eftersom texternas svårighetsgrad gradvis ökar. Dock får eleverna enligt undervisande lärare inte välja ut de texter som de tycker verkar vara intressanta utan texterna läses med några få undantag i tur och ordning.

Lärarna menar att de mest arbetar med elevernas förförståelse i inledningen av ett arbetsområde, där man exempelvis diskuterar vad som kännetecknar en novell eller en saga. Förförståelsemomentet får mindre utrymme i samband med läsningen av enskilda texter inom arbetsområdet. Under de besökta lektionerna får förförståelsen mycket litet utrymme. De intervjuade eleverna har genomgående svårt att förklara vad läraren eller de själva gör för att skapa förförståelse inför läsningen.

I bearbetningen av texten berättar samtliga elevintervjugrupper att de ofta svarar på frågor till texten och ibland sammanfattar texten. En elevgrupp uppger att de ofta "pratar om" och "ser över" det lästa. Dessa elever kan också skriva individuellt om det de har läst och sätta in det i en gemensam pärm. I intervjun med lärarna är det främst exempel på individuell textbearbetning som lyfts fram som exempelvis att enskilt besvara frågor, skriva läsjournaler, läsloggar och recensioner samt att välja ut nyckelord. Flera av lärarna menar också att de samtalar mycket med eleverna och att deras erfarenheter och åsikter diskuteras kontinuerligt. Elevintervjuerna ger en något annorlunda bild. Endast ett fåtal av de intervjuade eleverna upplever läraren frågar dem om de känner igen sig i det lästa. Endast en elevintervjugrupp menar att läraren ofta frågar dem vad de tycker om texten. I en annan grupp är elevföresatgelser till texten vanliga. I den tredje gruppen samtalar man enligt eleverna mycket lite om det lästa. Under klassrumsobservationerna samtalar det i viss mån om det lästa, men endast i ett fall efterfrågas elevernas tankar och erfarenheter. Merparten av lektionstiden används till enskilt elevarbete. I två av klasserna skriver eleverna själva sagor eller noveller. I den tredje klassen jobbar eleverna i egen takt med en läsförståelsebok. I ett klassrum finns en tydlig mottagare till elevernas texter eftersom deras noveller ska publiceras och säljas till bland annat föräldrar. Under samtliga lektionspass finns det en tydlig betoning på rörlighet in mot texten, medan rörligheten utåt genom att knyta det lästa till elevernas upplevelser och erfarenheter eller aktuella händelser tillgodoses i betydligt mindre utsträckning. Texternas funktion behandlas inte under klassrumsbesöken.

Eleverna i samtliga intervjugrupper har viss kännedom om olika texttyper. En av intervjugrupperna menar att de har diskuterat olika texttyper mycket ofta. Samtliga lärare menar att de medvetet låter sina elever läsa olika texttyper. Dock diskuteras texttypernas kännetecken i ganska liten utsträckning. Inte heller träning av och diskussioner kring olika lässtrategier har särskilt hög prioritet, enligt lärarna. Under ett av klassrumsbesöken diskuteras helt kort några sagokännetecken men i övrigt observerar Skolinspektionen inga diskussioner kring texttyper och lässtrategier.

Två intervjuade elevgrupper upplever inte att de diskuterar så mycket på svensklektionerna utan de arbetar mest enskilt. Dialog sker här mest spontant med bänkgårnen. I den tredje elevgruppen upplevs klassrummet däremot som en plats där det är fritt fram

att vädra åsikter och tankar och alla elever deltar i diskussionerna. Samtliga lärare menar att det är viktigt att alla elever får möjlighet att göra sig hörda och att pedagogen tar elevernas tankar och åsikter på allvar. I samtliga besökta klassrum förs dialog som är nära knuten till läsning eller uppgift. I två av klasserna styrs dialogen helt av läraren medan även spontana elevfrågor och kommentarer förekommer i det tredje.

Lärare och rektorn menar att det sker en kontinuerlig bedömning av elevernas läsutveckling i klassrummen. Vid sidan av de nationella proven genomförs regelbundet tester av samtliga elever, både genom screening av specialpedagoger och genom olika typer av lästester. Den enskilda elevens läsutveckling dokumenteras i den individuella utvecklingsplanen som fungerar som underlag till utvecklingssamtalen. Enligt eleverna är det främst under utvecklingssamtalen som deras personliga läsförmåga och läsutveckling diskuteras. För att säkerställa likvärdighet i bedömningen av de nationella proven samverkar lärarna med lärare från övriga skolor i skolområdet. För elever som inte kommit så långt i sin läsutveckling finns enligt lärare och rektor stora möjligheter till särskilt stöd genom specialpedagoger, både enskilt och i klassrummet. Resultaten på de nationella proven har enligt rektor förbättrats de senaste åren.

Miljö och förutsättningar för undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Genom god tillgång till bibliotek, böcker och datorer stödjer den fysiska miljön läsprocessen. Inspektörerna bedömer att tillgången på böcker och fungerande datorer är god.

Samtliga undervisande svensklärare har lärarutbildning och ämneskompetens.

Skolan uppfyller kraven för kompetensutveckling men skolledningen bör kartlägga behovet av mer ämnesspecifik fortbildning inom exempelvis läsprocessen i vilket även hänsyn till att lärare i svenska ska kunna hålla sig uppdaterade i aktuell barn- och ungdomslitteratur ingår.

Samarbetet och samplaneringen inom arbetslaget fungerar enligt lärarna bra, men Skolinspektionen bedömer att skillnaderna i hur väl läsprocessen är en del av undervisningen är stora. Skolan behöver verka för att skapa samsyn kring läsprocessen inom arbetslaget.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Skolinspektionens iakttagelser

Skolan har ett modernt bibliotek med mediatek. Lärarna, rektorn och eleverna är mycket nöjda med bibliotekets tillgång på böcker och datorer. Alla intervjuade elever anser att de går dit ofta både för att låna bänkböcker och för att skriva texter på datorerna. Under en av de besökta lektionerna arbetar eleverna med eget skrivande i mediateket. Eleverna är mycket engagerade och det framstår tydligt att arbete i mediateket är en regelbundet återkommande del av undervisningen. Utbudet av böcker i klassrummen är mindre. Lärarna menar att det beror på det flitiga användandet av mediateket. I varje klassrum finns två datorer men eleverna säger att dessa sällan används under svensklektionerna. I samtliga klassrum finns i varierande utsträckning elevtexter och elevbilder på väggarna. Många av dessa har producerats under lektioner i de natur- och samhällsorienterande ämnena. Med undantag av någon soffa finns inga läsmiljöer i, eller i anslutning till, klassrummen. Rektorn menar att skolan saknar en "mysig" läsmiljö.

Samtliga lärare som undervisar i svenska i årskurserna 4–6 har lärarutbildning och ämneskompetens.

Både lärare och rektor upplever att en stor del av kompetensutvecklingen är övergripande och fastställd av förvaltningen, och att det inte finns utrymme för mer ämnes-specifik kompetensutveckling inom exempelvis läsprocessen. Rektorn menar att det att det finns ett stort behov av kompetensutveckling inom läs- och skrivutveckling. En av lärarna har nyligen med stöd från skolledningen gått en högskolekurs som bland annat inbegriper elevers läsutveckling. I arbetslaget säger sig en av lärarna vara väl uppdaterad inom barn- och ungdomslitteratur, men det övriga säger att de har dålig inblick i denna.

De undervisande lärarna menar i intervjun att de har ett stort stöd av varandra inom arbetslaget samt att de har en god kännedom hur deras kollegor arbetar. Arbetslagsträffar finns inplanerade varje vecka och i vissa av dessa deltar rektorn. Det förs enligt de intervjuade lärarna kontinuerligt samtal om elevernas läsutveckling. I elevintervjuer och klassrumsobservationer visar det sig emellertid att det finns stora skillnader mellan olika klassrum i hur väl läsprocessen stöds i undervisningen.

Rektor är nyligen tillträd och håller under tiden för besöket på att lära känna arbetslaget. Lärarna upplever ett starkt stöd från rektorn och uppskattar att de ges "frihet under ansvar" samt att det vid behov ges tillfälle till dialog med rektorn. Lärarna uppskattar också ledningens satsning på mediateket samt att de har fått en egen läromedelsbudget. Rektorn ser det pedagogiska ledarskapet kring elevernas läsutveckling som en av sina viktigaste uppgifter. Framför allt vill hon verka för att förbättra samverkan mellan årskurserna när det gäller elevernas läsutveckling. Rektorn lyfter också fram vikten av att fungera som "bollplank" i diskussioner med arbetslaget och enskilda lärare.

Läsprocessen i naturorienterande ämnen

Organisation av undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen ser goda exempel på kommunikation och samarbete i samband med textläsning men skolan behöver utveckla sättet att organisera undervisningen och på så sätt skapa möjlighet till kommunikation och samarbete för alla undervisningsgrupper.

Elevinflytandet över planering och genomförande av undervisning är i någon klass välutvecklat medan det i övriga klasser är begränsat. Skolan behöver därför utveckla elevernas delaktighet i planering och genomförande av undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna

Skolinspektionens iakttagelser

Både lärare och elever berättar att variationen i organisationen av undervisningen är större under lektionerna i naturorienterande ämnen än under svensklektionerna. Helklassundervisning och enskilt arbete är även här vanligt förekommande men i alla klasser får grupparbete enligt intervjuerna ett större utrymme än i svenskan. Under de lektioner som Skolinspektionen besöker dominerar helklassundervisning och enskilt arbete. Skolinspektionen ser inga exempel på par- eller grupparbeten.

Lärarna uppger att de sätter ramarna för arbetet kring ett ämnesområde men att eleverna har ett stort inflytande över hur arbetet inom dessa ramar utförs. Inte heller när det gäller elevinflytande ger elevintervjuerna en entydig bild. Två av de intervjuade elevgrupperna uppger att läraren bestämmer det mesta. Deras inflytande inskränker sig till att exempelvis välja djur till sin fördjupningsuppgift. I den tredje intervjugruppen upplever eleverna ett mycket stort inflytande över både undervisningens innehåll och former. De besökta lektionspassen styrdes helt av läraren men under en lektion framgick det tydligt att arbetet var frukten av en gemensam planering i klassen.

Bearbetning av och kommunikation kring texten*Skolinspektionens bedömning*

På skolan finns goda exempel på meningsfull kommunikation där elevernas erfarenheter och åsikter tas tillvara i samband med läsning. Skola behöver dock verka för att sådan kommunikation präglar alla klassrum.

Vad gäller bearbetning av texter uppvisar skolan som helhet en god variation. Exempelvis används elevers bildskapande medvetet i bearbetningen av texterna. Skolan kan utveckla elevernas medvetenhet kring texters särskilda språk och kännetecken. Skolan behöver även lägga större fokus på arbetet med elevernas förförståelse och i det arbetet även knyta an till elevernas tidigare kunskap och erfarenheter.

Eleverna bör även ges möjlighet att i samband med kommunikation av texter ge uttryck för tankar och funderingar som texter väcker.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen

Skolinspektionens iakttagelser

Lärarna berättar att de använder olika typer av texter såsom lärobokstexter, tidningsartiklar och olika typer av texter från internet i sin undervisning. Ingen av de undervisande lärarna använder en enskild lärobok som det huvudsakliga läromedlet. De intervjuade eleverna bekräftar detta. Läsning i läroböcker utgör bara en liten del av undervisningen. I en av klasserna dominerar lärarvalda internetlänkar, i en annan lärarproducerade kompendier i kombination med "Finn-och-lärkort". I den yngsta elevgruppen säger eleverna att de inte läser så mycket under lektionerna i de naturorienterande ämnena. I både lärar- och elevintervjuer nämns att arbetena i de naturorienterande ämnena oftast redovisas för klasskamraterna så att alla elever kan ta del av varandras texter muntligt och/eller skriftligt. Lärarna menar att de ibland övar olika lässtrategier även under lektionerna i de naturorienterande ämnen men att de sällan diskuteras. Eleverna upplever att det finns en skillnad mellan att läsa texter i svenska och i de naturorienterande ämnena. I de naturorienterande ämnena läser man för att hitta fakta och förstå. De intervjuade eleverna uppger att de mycket sällan eller aldrig diskuterar olika texttyper och lässtrategier i undervisningen i de naturorienterande ämnena.

Det varierar enligt elevintervjuerna mellan de olika klasserna hur den första läsningen av en text går till. I en av klasserna är högläsning, antingen av läraren eller av elever, det vanligaste sättet att läsa en ny text. I de båda andra klasserna dominerar tyst läsning. Under en av de besökta lektionerna läser eleverna tyst och besvarar frågor. Under en annan lektion läser en elev upp texten i sin digitala presentation medan övriga elever och läraren lyssnar. På den tredje besökta lektionen läses ingen text. Två av de intervjuade elevgrupperna upplever inte att det diskuteras så mycket under lektionerna i de naturorienterade ämnena medan den tredje menar att de diskuterar hela tiden och att alla är delaktiga i diskussionerna. Under de besökta lektionerna ser Skolinspektionen både exempel på flerstämmighet i två klassrum där elever visar varandra och diskuterar sina modeller och digitala presentationer och ett till största delen monologiskt klassrum där elevernas delaktighet i stort sett begränsas till frågor kring hur en uppgift ska lösas. I klassrummen där alla elever får möjlighet till kommunikation tar läraren tillvara elevernas erfarenheter och åsikter. Även under elevernas enskilda arbete skiljer sig klassrummen enligt eleverna. Enligt två av elevgrupperna är det tillåtet att diskutera med kamraterna under arbetet medan eleverna i den tredje gruppen oftast förväntas arbeta tyst.

När det gäller anpassning av läsningen till elevens individuella intressen och behov ger en av de intervjuade lärarna exempel på att eleverna får en länksamling till det aktuella arbetsområdet där de kan välja efter intresse och förmåga. Den aktuella klassen bekräftar detta. I övrigt ger lärarna inga exempel på att de anpassar texter eller uppgifter efter den enskilde eleven. De flesta intervjuade eleverna uppfattar de texter som de läser som lagom svåra och lagom utmanande, men i en av intervjugruppen upplever flera elever texterna och uppgifterna som för lätta. Under de besökta lektionerna ser Skolinspektionen inga exempel på att texter och uppgifter anpassas till elevens behov och intressen.

Genom både lärar- och elevintervjuer framkommer att förförståelsemomentet främst betonas i början av ett arbetsområde. Eleverna ger exempel på att läraren kan presentera området och gå igenom svåra ord. Film och visualiseringar genom internet som exempelvis Google Earth används men är enligt eleverna vanligare efter läsningen än före. Lärarna uppger att ämnesområdet diskuteras i klassen innan eleverna börjar läsa. Under de två klassrumsobservationer där läsning utgör ett moment läggs ingen särskild vikt vid elevernas förförståelse. Under en av dessa lektioner, där eleverna ska läsa en text och besvara frågor, handlar introduktionen mer om uppgifternas utformning än textens innehåll och struktur. I den andra klassen där en av eleverna presenterar sitt arbete digitalt har redan eleverna fått förförståelse genom sitt eget arbete.

Under både lärarintervjuer och elevintervjuer lyfts bilden fram som ett sätt att bearbeta de lästa texterna. Under ett av klassrumsbesöken får Skolinspektionen ett gott exempel på att eleverna genom att rita och skriva bildserier befäster och fördjupar det som de vid ett tidigare tillfälle har läst. Enligt elevintervjuerna händer det i samtliga klasser men i olika omfattning att de svarar på frågor och skriver nyckelord till det lästa. I ett

av de besökta klassrummen utgör enskilt elevarbete med frågor till den lästa texten huvuddelen av textbearbetningen. Frågorna riktas främst mot fakta men det finns även exempel där elevernas åsikter efterfrågas. Lärarna ger också exempel på textbearbetning genom tankekartor, digitala presentationer och diskussioner. I dessa diskussioner är det enligt en av lärarna mycket viktigt att elevernas egna tankar och åsikter får utrymme. Skolinspektionen ser vid en av de besökta lektionerna ett tydligt exempel på detta när samme lärare i samband med en elevs digitala presentation ställer flera frågor om elevernas erfarenheter inom ämnesområdet. Elevernas åsikter efterfrågas också när de ger konstruktiv kritik på elevens redovisning.

Både lärare och rektor menar att bedömningen av elevernas läsutveckling främst sker i samband med svenskan.

Miljö och förutsättningar för undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Genom god tillgång till bibliotek, böcker i naturorienterande ämnen och datorer stödjer den fysiska miljön läsprocessen.

Samtliga undervisande lärare i naturorienterande ämnen har lärarutbildning men skolan bör, så långt det är möjligt, verka för att lärarna utnyttjas efter ämneskompetens.

Skolan uppfyller kraven för kompetensutveckling men skolledningen bör kartlägga behovet med inriktning mot läsprocessen.

Samarbetet och samplaneringen inom arbetslaget fungerar enligt lärarna bra, men Skolinspektionen bedömer att skillnaderna i hur väl läsprocessen utnyttjas i undervisningen är stora. Skolan behöver verka för att skapa samsyn kring läsprocessen inom arbetslaget.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Skolinspektionens iakttagelser

Skolan har ett modernt bibliotek med mediatek. Lärare, rektor och elever är mycket nöjda med bibliotekets tillgång på böcker och datorer. Flera intervjuade elever anser att de går dit ofta i samband med undervisningen i de naturorienterande ämnena för att läsa hemsidor och för att skriva texter på datorerna eller göra digitala presentationer. Under en av de besökta lektionerna arbetar eleverna med att göra en digital presenta-

tion i Powerpoint. Eleverna är mycket engagerade och det framstår tydligt att arbete i mediateket är en regelbundet återkommande del av undervisningen. Skolinspektionen bedömer att tillgången på böcker i naturorienterande ämnen och fungerande datorer är mycket god. Utbudet av böcker i de naturorienterande ämnena i klassrummen mindre. Lärarna menar att det beror på det flitiga användandet av biblioteket och mediateket. I varje klassrum finns två datorer men eleverna säger att dessa oftast används av läraren för att visa olika hemsidor med hjälp av videokanon. I samtliga klassrum finns i varierande utsträckning elevtexter och elevbilder på väggarna. Många av dessa har producerats på lektioner i de naturorienterande ämnena.

De båda lärare som undervisar i naturorienterande ämnen i årskurserna 4–6 har lärarutbildning men en av dem saknar behörighet i dessa ämnen.

Både lärare och rektor upplever att en stor del av kompetensutvecklingen är övergripande och fastställd av förvaltningen, och att det inte finns utrymme för mer ämnes-specifik kompetensutveckling inom exempelvis läsprocessen. En av lärarna i de naturorienterande ämnena har nyligen med stöd från skolledningen gått en högskolekurs som bland annat inbegriper elevers läsutveckling.

De undervisande lärarna menar i intervjun att de har ett stort stöd av varandra inom arbetslaget samt att de har en god kännedom om hur deras kollegor arbetar. Arbetslagsträffar finns inplanerade varje vecka och i vissa av dessa deltar rektor. Det förs enligt de intervjuade lärarna kontinuerligt samtal om elevernas läsutveckling där även NO-lärarna är delaktiga. I elevintervjuer och klassrumsobservationer visar det sig emellertid att det finns stora skillnader mellan olika klassrum i hur väl läsprocessen tillgodoses i undervisningen.

I ärendets slutliga handläggning har experten utredarna Peter Sääw och Lena Stadler samt undervisningsrådet Marita Bergman deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Enhetschef
Bertil Karlhager

Anders Nilsson
Utredare

Kopia till: Helsingborgs kommun

Bilaga 1**Bedömningsunderlag**

Den konkreta granskningen och de beslut som Skolinspektionen har fattat utgår från tre bedömningsområden med fokus på läsprocessen: *skolans organisation av undervisningen, skolans bearbetning av och kommunikation kring texten* samt *skolans miljö och förutsättningar för undervisningen*. Dessa kommer från författningstexter och aktuell forskning samt Skolverkets tidigare granskning av läs- och skrivprocessen. Inom de tre områdena har sedan ett antal bedömningskriterier fastställts från Skolinspektionens sida och utgjort grunden för de skolbeslut som formulerats för de 31 skolor som ingått i granskningen.

Skolans organisation av undervisningen

För att bedöma skolans organisation av undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen utifrån fokus på läsprocessen har Skolinspektionen utgått från två kriterier. Det första handlar om att *undervisningen ska organiseras så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete*. Alla elever ska, enligt författningstext, "få rika möjligheter att samtala, läsa och skriva för att utveckla och få tilltro till sin språkliga förmåga". En viktig aspekt är att språket utvecklas i ett socialt samspel med andra.² Utifrån forskning utgår kriteriet från vikten av en så kallad flerstämmig språkmiljö – det vill säga att alla elevers röster ska göras hörda i tal och skrift.³ En aktiv lärare skapar möjligheter till kommunikation och samverkan mellan lärare och elever samt mellan eleverna. Exempel på detta är att eleverna får arbeta i olika gruppkonstellationer. När en ny text ska läsas är det viktigt att eleverna får göra detta på olika sätt, genom läsning i helklass, grupp/par, genom såväl högläsning som tyst läsning.⁴

Det andra kriteriet handlar om att *undervisningen organiseras och genomförs i samverkan med eleverna*. Bedömningsstödet för detta är att läraren ska utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring samt i undervisningen utgå från varje individs erfarenheter och tänkande. Enligt skollagen ska alla i skolan verka för att de demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, ska omfatta alla elever.⁵ Elevers motivation till vidare läsning ökar om de ges möjlighet att välja egna texter.⁶

Skolans bearbetning av och kommunikation kring texten

Bedömningsområdet skolans bearbetning av och kommunikation kring texten är granskningens kärna och innehåller flera av de kriterier som fokuserar på undervis-

² Lpo 94, Kursplanen i svenska.

³ Dysthe (1996).

⁴ Se Dysthe (1996), Liberg (1993), Liberg (1996), Liberg (2006), Wiksten Folkeryd - af Geijerstam - Edling (2006).

⁵ Lpo 94, 2.2

⁶ se Molloy (2002), Fast (2007), Olin-Scheller (2006), Smidt (1989).

ningskvaliteten när det gäller själva läsprocessen. De kriterier som utgjort granskningens underlag handlar om att *eleverna möter olika slags texter, texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå, lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten, eleverna bearbetar texter och kommunicerar kring texter i undervisningen och varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms.*

Bedömningsunderlaget för kriteriet *eleverna möter olika slags texter* är att eleverna ska utveckla sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag, enligt kursplanen i svenska. I de naturorienterande ämnena ska eleverna, enligt kursplanens mål att uppnå i årskurs 5, ha inblick i olika sätt att göra naturen begriplig. Det innebär dels ett naturvetenskapligt sätt med dess systematiska observationer, experiment och teorier, dels det sätt som används i konst, skönlitteratur, myter och sagor.⁷ För att utveckla sin förmåga att förstå texter är det av stor vikt att eleven får möta olika slags texter, skrivna för olika syften.

För kriteriet *texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå* utgår Skolinspektionens bedömning från att lärarna ska organisera och genomföra arbetet så att eleverna utvecklas efter sina förutsättningar. Samtidigt ska eleverna stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.⁸ I forskning framgår att texterna bör väljas efter elevens utvecklingsnivå d.v.s. även ge utrymme för mera krävande texter för att ge förutsättningar för utveckling.⁹

För kriterierna *lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten* och *eleverna bearbetar texter och kommunicerar kring texter i undervisningen* bedömer Skolinspektionen utifrån att undervisningen ska leda till att eleverna utvecklar förmågan att utnyttja olika möjligheter för att hämta information. De ska tillägna sig kunskap om mediernas språk och funktion samt utveckla sin förmåga att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap. Eleverna ska kunna anpassa läsningen och arbetet med texten till dess olika syften. Svenskämnet utvecklar tillsammans med andra ämnen i skolan elevernas kommunikationsförmåga, tänkande och kreativitet. Enligt läroplanen ska varje elev utveckla ett rikt och nyanserat språk. Skolan ansvarar för att varje elev behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift.¹⁰

Enligt kursplanen för de naturorienterande ämnena ska eleverna utveckla ett kritiskt och konstruktivt förhållningssätt till egna och andras resonemang med respekt och lyhördhet för andras ställningstaganden.¹¹

I forskning framkommer att arbetet med förförståelsen av en text ska hjälpa eleverna att förstå en text. Den är viktig för själva läsningen och även för den tankemässiga bear-

⁷ Kursplanen för de naturorienterande ämnena.

⁸ Lpo 94.

⁹ Se Vygotskij (2001), Appleyard (1990).

¹⁰ Lpo 94.

¹¹ Kursplanen för de naturorienterande ämnena.

betningen av texten. I arbetet med att skapa förförståelse är det också väsentligt att elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter lyfts upp och att texten sätts in i ett meningsfullt sammanhang.¹²

När läraren/eleven ska läsa en ny text är det betydelsefullt att hon/han gör det på olika sätt; läsning för hela klassen, läsning i grupp/par, högläsning och tyst läsning. Högläsning är viktigt i klassrummen, både av lärare och av elever i smågrupper.¹³

Genom bearbetningen av texten ska eleven erhålla en djupare läsförståelse av texten, där elevens kunskaper och erfarenheter ska utvecklas och fördjupas. Bearbetningen rör både textens innehåll och struktur. I en bearbetning av textens innehåll bör utrymme ges för läraren och eleven att sammanfatta innehållet, identifiera budskapet, jämföra texten med andra texter, generalisera, förutse händelseförloppet och värdera texten. I en bearbetning av texters struktur ska eleven få en större medvetenhet om textens syfte, stil och mottagare.¹⁴

För att utveckla sin medvetenhet kring att det finns olika texttyper och olika sätt att läsa bör eleven ges möjlighet att möta olika texter och använda sig av olika lässtrategier. Det är även väsentligt att göra eleverna medvetna om olika texttypers kännetecken i form och språk samt att diskutera vad som är en god respektive mindre god text.¹⁵

Samtalet har stor betydelse för att utveckla förmågan att läsa. I ett textsamtal ges eleverna möjlighet att återberätta och beskriva innehållet, ställa frågor kring innehållet och göra förutsägelser om vad som kan hända. I samband med att de läser och samtar om en text blir elevens tankar formulerade. I en språkmiljö som främjar läsutveckling är det centralt att det finns utrymme för olika uttrycksformer som exempelvis samtal, bildskapande och drama. De olika uttrycksformerna bör ge eleverna utrymme att på olika sätt uttrycka erfarenheter och åsikter om texters innehåll och därmed fördjupa sin textförståelse.¹⁶ Skrivandet är också en central del för att eleverna ska få uttrycka vad de tänker.¹⁷

I kriteriet *varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms*, ingår att utgångspunkten för bedömningen av elevernas kunskapsutveckling i svenska och de naturorienterande ämnena är de mål och kriterier som fastställs i de nationella kursplanerna. Till stöd för bedömningen ska lärare även använda de nationella ämnesproven i svenska i årskurserna 3, 5 och 9. En dokumentation av elevens kunskapsutveckling i ämnet svenska och naturorienterande ämnen görs i elevens individuella utvecklingsplan med skriftliga omdömen. Denna ska ge information om hur långt eleven har kommit i sin utveckling i förhållande till de nationella målen och den lokala pedago-

¹² Se Reichenberg (2003) och (2008), Langer (1995), McCormick (1994).

¹³ Se Smidt (2004), Brink (2009), Kuyumcu (2004), Hedeboe (2002).

¹⁴ Se Keene - Zimmermann (1997), Torell red. (2002).

¹⁵ Se Ewald (2007).

¹⁶ Thorson "(2005), Dysthe (1996) Hultin (2009) och (2006).

¹⁷ Løkenstads Høe, (2002), Molloy (1996).

giska planeringen och lyfta fram elevens utvecklingsmöjligheter samt vara ett redskap för ett ökat ansvar för det egna lärandet.¹⁸

Skolans miljö och förutsättningar för undervisningen

För bedömningsområdet som behandlar skolans miljö och förutsättningar för undervisningen i svenska och naturorienterande ämnena fokuserar granskningen på tre kriterier. Den första handlar om att *skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen*. Detta grundar sig övergripande på att rektorn, enligt författningarna, har det yttersta ansvaret för att en fysisk miljö utformas så att den stödjer elevernas inläring.¹⁹ Vidare beskriver forskning att i den fysiska miljön är faktorer som tillgång till olika slags texter, särskilda läsmiljöer och exponering av böcker av vikt. Vidare är tillgången till och användningen av ett bibliotek och bibliotekarier betydelsefull.²⁰

De två andra kriterierna handlar om att *skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen* och att *lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen*. Enligt författningarna gäller att som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten i sin helhet inriktas in på att nå de nationella målen. Rektorn har även ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, skolplanen och till den lokala arbetsplanen. Rektorn har särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sina uppgifter. Skolans organisation ska ge förutsättningar för god undervisningskvalitet genom att lärarna har den kompetens som krävs, att det ges möjlighet till kompetensutveckling, tid för pedagogiska samtal m.m.²¹

¹⁸ 7 kap. 2 § grundskoleförordningen.

¹⁹ Lpo 94

²⁰ Langer (2005), Limberg et al (2002), Rosenblatt (2002).

²¹ Lpo 94

Bilaga 2**Referenslista**

- Appleyard JA., (1990), *Becoming a Reader. The experience of fiction from childhood to adulthood.*
- Brink L., (2009), "Bättre läsning och bättre skrivande – men hur? Om grupprocesser och textrörlighet" i Jönsson K. (red), *Bygga broar och öppna dörrar . Att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola.*
- Brink L (2005), "Boksamtal under mellanåren" + "Välja bok" i Kåreland L., (red.), *Modig och stark eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola.*
- Brink L., (2000), *Försvunna bokslukare? Om läslust och läsvanor hos elever i grundskolan i fyra Gävleborgskommuner.*
- Bryman, A., (1997), *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning.*
- Dysthe O., (1996), *Det flerstämmiga klassrummet. Att skriva och samtala för att lära.*
- Ejlertsson G., (1996), *Enkäten i praktiken, en handbok i enkätmetodik.*
- Ewald A., (2007), *Läskulturer, elever och litteraturläsning i grundskolans mellanår.*
- Fast C., (2007), *Sju barn lär sig läsa och skriva: familjeliv och populärkultur i mötet med skola och förskola.*
- Gustafsson, J-E. och Rosén, M., (2004), *Förändringar i läskompetens 1991-2001. Forskning i fokus, nr 22. Myndigheten för skolutveckling.*
- Hedeboe B. (2002) *Når vejret læser kalenderen... En systemisk funktionel genreanalyse av skrivepædagogiske forløp*
- Holme, Idar Magne – Solvang, Bernt Krohn (1991), *Forskningsmetodik, om kvalitative og kvantitative metoder.* Lund.
- Hultin E. (2009) *Det ovanliga i vanliga klassrumssamtal i Makt, mening motstånd. Litteraturundervisningens dilemman och möjligheter.*
- Hultin E. (2006) *"Samtalsgenrer i gymnasieskolans litteraturundervisning"* Örebro Universitet.
- Jönsson K red.. (2009) *Att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola.*
- Keene EO - Zimmermann S (1997) *Mosaic of Thought. Teaching Comprehension in a reader's workshop*
- Kursplaner och betygskriterier för grundskolan 2000
- Kuyumcu E. (2004) *Genrer och stämmor i skolans språkutvecklande arbete" i Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*
- Langer J. (2005) *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och litterär förståelse*
- Liberg C., (2009), "Svenska elevers läsförmåga" i *Perspektiv på läsning, Svensklärarföreningens årskrift 2009.*

- Liberg C., (2006), "Elever som textresurser i mötet med skriftspråkliga textvärldar" i Bjar L., (red.), *Det hänger på språket*.
- Liberg C., (1996), "Läsförståelse" i Gisela Håkansson& Ulrika Nettelbladt red. *Språkförståelse. Rapport från ASLAS höstsymposium Lund 9-11 november 1996*
- Liberg C., (1993), *Hur barn lär sig läsa och skriva*.
- Limberg L., (2002), *Informationssökning och lärande 2002*.
- Lpo 94, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna*.
- Løkensgard Hoel T., (2002), *Skriva och samtala*.
- Malmgren LG., (1997), *Åtta läsare på mellanstadiet. Litteraturläsning i ett utvecklingsperspektiv*.
- McCormick K., (1994), *The culture of reading and the teaching of English*.
- Molloy G., (2002), *Läraren, Litteraturen, Eleven. En studie om läsning av skönlitteratur på högstadiet*.
- Olin-Scheller K., (2006), *Mellan Dante och Big brother. En studie om gymnasieelevers textvärldar*.
- Rosenblatt L., (2002), *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*
- Samtalsgenrer i gymnasieskolans litteraturundervisning. En ämnesdidaktisk studie. Örebro Universitet* (2006).
- Skolverket (2008), *Språket på väg. Ett diagnosmaterial i svenska och svenska som andraspråk för grundskolans åk 6-9*.
- Skolverket (2007), *Vad händer med läsningen? En kunskapsöversikt om läsundervisningen i Sverige 1995-2007. Rapport nr 304*.
- Skolverket (2007), *Pirls 2006. Läsförståelse hos elever i årskurs 4 – i Sverige och i världen. Rapport nr 305*.
- Skolverket (2006), *Med fokus på läsförståelse. En analys av skillnader och likheter mellan internationella jämförande studier och nationella kursplaner. Skolverkets aktuella analyser*.
- Skolverket (2004), *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Rapport nr 250 och 251*.
- Skolverket (1998), *Läs- och skrivprocessen som ett led i undervisningen. Nationella kvalitetsgranskningar*.
- Smidt J., (2004), *Sjanger og stemmer i norskrommet*.
- Smidt J., (1989), *Seks lesere på skolen. Hva de søkte, hva de fant*.
- SOU 1997:108 (1997) *Att lämna skolan med rak rygg – om rätten till skriftspråket och om förskolans och skolans möjligheter att förebygga och möta läs- och skrivsvårigheter*.
- Thorsson S., (2005), *Den dubbla receptionen: om litteratursamtal mellan elever och deras svensklärare*.
- Torell Ö. (red.), *Hur gör man en litteraturläsare? Om skolans litteraturundervisning i Sverige, Ryssland och Finland 2002*.

Regeringsbeslut U97/4444/S. Regeringens uppdrag till Statens skolverk angående nationella kvalitetsgranskningar år 1998.

Reichenberg M., (2008), *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren och samtalet*.

Reichenberg M., (2006), "Att läsa mellan och bortom raderna" i Bjar L., (red.), *Det hänger på språket*.

Reichenberg M., (2000), *Röst och kausalitet i lärobokstexter: en studie av elevers förståelse av olika textversioner*

Vygotskij L.S., (1934/2001), *Tänkande och språk*.

Wiksten Folkeryd J. - af Geijerstam Å. - Edling A., (2006 A) "Textrörlighet – hur elever talar om egna och andras texter" i Bjar L., (red.), *Det hänger på språket*.